

NA KRIŽNOME PUTU

s Franjom Asiškim

Izdavač
Franjevački novicijat na Humcu
Trg sv. Ante 1
88320 Ljubuški

Tekst
fra Stanko Mabić

Predgovor i teološka lektura
fra Ivan Dugandžić

Lektura
Irina Budimir

Korektura
fra Ante Vukoja

Grafička priprema
Sara Boras

Ilustracije Križnoga puta i naslovnica
fra Ivan Tomić

Fotografije
fra Ante Begić

Tisak
Suton

NA KRIŽNOME PUTU
s Franjom Asiškim

Predgovor

Isusova muka od samog početka Crkve bila je predmet najdubljeg štovanja vjernika, koje je najprepoznatljiviji i najrašireniji izričaj našlo u pobožnosti Križnoga puta. Četrnaest postaja Isusova križnog puta, od Pilatove osude nevinog Isusa na smrt do njegova raspinjanja i smrti na križu, prolazi molitelj zajedno s Isusom patnikom uronjen u otajstvo njegove ljubavi koja dragovoljno podnesenu muku i smrt pretvara u otkupiteljsku žrtvu za spas svijeta. Danas je teško zamisliti katoličku crkvu ili kapelicu bez postaja Križnoga puta. Nerijetko ih susrećemo i na otvorenim sakralnim prostorima, posebice uz obronke brda na čijim vrhovima dominira križ, čime se želi podsjetiti na jedinstveno brdo Isusova raspinjanja – Kalvariju. Ima ih vrlo različitih s obzirom na materijal iz koga su izrađene kao i na biblijske i molitvene tekstove kojima su postaje popraćene.

U svoj toj različitosti jedno je zajedničko svakom Križnom putu, njegova povezanost sa sv. Franjom Asiškim i njegovim Redom. Franjo je u tolikoj mjeri ljubio i nasljedovao Krista da je zaslužio potkraj života biti obilježen i njegovim ranama (stigmama). Zato je od Crkve i prepoznat kao *drugi Krist* (papa Pio XI.). Franjevci kao njegovi duhovni sinovi od samog su početka prepoznali i visoko cijenili Franjinu ljubav prema Kristovoj mucu i križu pa su prvo na povijesnom mjestu gdje se ona odigrala započeli s pobožnošću Križnog puta, a potom je sve intenzivnije širili po Europi i kasnije diljem svijeta.

Knjižica koju, dragi čitatelju, držiš u rukama posvećena je Križnome putu koji je višestruko franjevački, ali i drukčiji od uobičajenih. Podignut je u novicijatskom vrtu Franjevačkog samostana na Humcu, a rođen je iz ljubavi mladih franjevaca novaka i njihova odgojitelja prema Isusu i sv. Franji. Ta Franjina životna povezanost s Kristom izražena je na svakoj postaji tako što je pojedinom otajstvu Isusove muke pridružen sličan događaj iz Franjina života. A vrhunac predstavlja zajednički grob koji im je posuđen, a iz kojeg Krist ustaje u slavu uskrsnuća, a Franju kao *neusporedivog sveca* (J. Lortz) u svoje krilo prihvaća Crkva koju je u Kristovo ime obnovio.

Dok budeš slijedio ove postaje i razmatrao Isusovu muku u ovom oplemenjenom kutku Božje prirode, još nešto će te podsjetiti na Isusa i Franju, pjev ptica s obližnjih stabala koje je Isus često spominjao u svom obraćanju ljudima, a Franjo u njima gledao svoje drage sestrice i s njima zajedno slavio Gospodina. Pridruži im se i ti, svjestan da ćeš tako najbolje odgovoriti pozivu psalmista: *Sve što god diše, Gospodina neka slavi!* (Ps 150,5).

fra Ivan Dugandžić

Pripravna molitva

Veće ljubavi nitko nema od ove: da tko život svoj položi za svoje prijatelje. (Iv 15, 13). Zato je Križni put na prvom mjestu priča o ljubavi jer je Netko iz ljubavi umro za mene.

Tek onda je to priča o patnji koja otkupljuje.

Isuse, kad uđem u potresnu dramu Golgote, koja je vrhunac Tvoje ljubavi, onda ne mogu prečuti Tvoje riječi meni upućene: *Tko hoće život svoj spasiti, izgubit će ga; a tko izgubi život svoj poradi mene, taj će ga spasiti (Lk 9, 24)*. To je preteška riječ. Tako još nitko govorio nije i tako me još nitko pogodio nije i ni jedna druga riječ nada mnom takvu vlast imala nije. Zato je ta riječ i preduvjet moje vječne sreće. Mogu govoriti kako sam Tvoj učenik i kako Ti vjerujem i kako sam Ti odan, ali strah me moj izdaje i otkriva mi kako je moja vjera mala. Nisu samo učenici bježali od Tebe, Isuse, kad si bio na Križnome putu, nego i ja bježim od Tvoje riječi, od Tvoga križa, od Tvoje blizine usred svojih kušnji, jer se bojim da će i mene ovaj svijet osuditi i raspeti. Daj mi milost da uvidim povezanost svoga straha sa svojim grijehom koji me udaljuje od Tebe. Daj da uvidim vezu između svojih grijeha i Tvoje Kalvarije. Neka ne plačem nad Tobom, nego nad sobom i svojim grijesima. Daj mi milost Petrovih suza koje će me dovesti do Tvoga pogleda koji ljubi i prašta.

☞ Isuse, primi me u zajedništvo trpljenja! Hvala Ti što mi pokazuješ kako se svaki križ i svaka muka mogu pretvoriti u uskrsnuće.

*Smiluj nam se, Gospodine!
Smiluj se nama!*

*Rascviljena Majka staše,
pokraj križa uzdisaše,
videć Sina propeta.*

*Stala plačuć tužna Mati,
gledala je kako pati
Sin joj na križ uzdignut.*

*Sveta Majko, men' usliši,
u srce mi ran' upiši,
Spasitelja Isusa!*

*Od žalosti, Majko sveta,
rane Sina tvog propeta,
nek mi budu u srcu!*

I.

Isus osuđen od židovskih glavara i Poncija Pilata
Franjo osuđen i odbačen od svoga oca Bernadonea

*Klanjamo ti se, Kriste, i blagoslivljamo tebe.
Jer si po svom svetom križu svijet otkupio.*

Razlog krivih osuda i odluka nikada nije izvan nas, nego je uvijek u našem srcu gdje se vodi glavna bitka između tišine i buke.

Kad su Isusa nepravedno sudili i osudili, on je šutio. Ta tišina na njegovim usnama nije bila izraz nemoći nego snage; snage koja dolazi iz nutarnje sigurnosti i duševna mira. Osuda je bila jako bučno popraćena vikom i galamom: *Raspni ga!* (Mk, 15,13). Ne možemo da ne postavimo pitanje: a gdje su bili svi oni ljudi, na stotine i tisuće njih koje je Isus ozdravio, utješio, nahranio? Gdje su sada da kažu samo jednu riječ u njegovu obranu? Na prvi se pogled čini da ih nije bilo nigdje, da ih je jednostavno nestalo, kao da ne postoje. Međutim, oni su bili prisutni i sigurno su izgovarali riječi obrane, ali se nisu čuli. Bili su šutljiva većina. Oni drugi bili su bučniji i glasniji sa svojim: *Raspni ga, raspni!* Međutim, glas Božji uvijek je tiši. Voli tišinu. Iako se čini kako je glas buke puno jači i da sigurno pobjeđuje ipak na kraju pobijedi glas tišine. Jer u njoj Gospodin voli stanovati.

Bernadone je vrlo glasno i bučno osuđivao i optuživao svoga sina Franju na javnome trgu pred masom ljudi, dok je Franjo u tišini i s nutarnjom sigurnošću i s mirom u srcu na kraju osude, skidajući sa sebe sve što pripada zemaljskom ocu Bernadoneu, samo rekao: *Od danas mogu samo kazati: Oče moj, koji jesi na nebesima.*

☞ Gospodine, samo me Ti možeš osloboditi od straha koji stvara buku i galamu u meni. Znam da mi se valja jako potruditi da dođem do tišine u srcu gdje ti vladaš i ljubiš. Oslobodi me od bučnih glasova moje pohlepe da ne donosi ona odluke u mome životu, nego ljubav u kojoj Ti prebivaš. Tvoja šutnja pred sucima i Očeva šutnja na Golgoti tako je rječita i tako teška. Šutio si na svome suđenju, ali moje srce zna i vjeruje da Tvoje milosrđe neće šutjeti na mome konačnom sudu pred Tobom. Moje srce sluti da je Tvoje milosrđe veće od svake moje krivice.

*Smiluj nam se, Gospodine!
Smiluj se nama!*

*Čije srce uciviljeno,
vele gorko izmučeno,
žalost ko mač prostrijeli.*

Sveta Majko...

*Dušom njenom razboljenom,
rastuženom, ražaljenom,
prolazio mač je ljut.*

Od žalosti...

II.

Isus uzima na se križ

Franjo uzima na se pokorničku odjeću u obliku križa

*Klanjamo ti se, Kriste, i blagoslivljamo tebe.
Jer si po svom svetom križu svijet otkupio.*

*Nitko me ne može prisiliti na prihvaćanje križa.
Uzimam ga i nosim dobrovoljno.*

Na prvi se pogled čini kako su Isusu nametnuli križ, natovarili ga na njegova leđa i prisilili ga da ga nosi. Ne! On ga je sam izabrao. Križ je bio njegov izbor. Isusu nitko ništa nije mogao bilo što nametnuti ili ga na nešto prisiliti. Jednostavno je došao čas njegove proslave koju je on sam, još od Adamova grijeha, osmislio. To je bio njegov izbor i njegov način kojim će kupiti moj grijeh. Imao je stotine mogućnosti, ali je izabrao baš križ. Sam je odredio i cijenu koju će platiti da bi me izbavio iz ropstva grijeha i ponovno me vratio u slobodu voljena djeteta Božjega. Razlog zbog kojeg je to učinio zove se ljubav. Iako tu Ljubav nikada neću do kraja shvatiti, ipak slutim i znam da će moje srce od nje do kraja živjeti. S tom ljubavlju kojom me ljubi, Isus grli drvo koje će mu donijeti smrt!? To je njegov put do mene i moj put do njega.

Franjo uzima habit, pokorničku odjeću, u obliku križa. Nitko mu nije nametnuo tu prosjačku odjeću. Nitko mu nije nametnuo siromaštvo, poniženje, samoću, beženstvo... Nitko mu nije nametnuo odluku da se odrekne bogatstva. To je bio njegov izbor. Razlog zbog čega je to učinio jest njegov odgovor na Kristovu ljubav koju je u svom srcu slutio i proživljavao. Duboko osjeća da je ljubljen i na tu ljubav odgovara potpunim predanjem sebe.

☞ Gospodine, ja nemam izbora. Život mi donosi križeve koje sam ne biram. Ali mogu izabrati hoću li ga prihvatiti i poći za Tobom ili ću protiv njega mrmljati, prigovarati, osuđivati, okrivljavati sebe i druge. Znam da ne svraćaš u srce koje mrmlja i prigovara. Znam da je samo krotko i ponizno srce po Tvojim volji. I znam da ništa drugo ne može tako jasno istesati blagost i poniznost u srcu kao što to može križ. Zato budi tesar moga srca jer će samo tada moj jaram biti sladak i breme moje lako. Daj mi milost da učim od Tebe kako se odreći sebe.

*Smiluj nam se, Gospodine!
Smiluj se nama!*

*O koliko rascviljena
bi djevica preblažena,
Majka jednorodnog.*

Sveta Majko...

*O koliko ucviljena
bješe ona uzvišena,
Majka Sina jedinog!*

Od žalosti...

III.

Isus pada prvi put pod križem

Franjo čuje Kristove riječi: *Franjo, idi popravi moju Crkvu koja se ruši, koja pada pod težinom križa*

*Klanjamo ti se, Kriste, i blagoslivljamo tebe.
Jer si po svom svetom križu svijet otkupio.*

*Isus je pao da bi mi se približio.
Znao je da će me tu naći.*

Mogao je Isus zatražiti od bilo kojeg anđela ili čete anđela da mu križ ponesu i da mu bude lakše. Ako je već morao na križu umrijeti, nije ga morao nositi i pod njim padati. Ali to nije zatražio iako je sav izranjen padao pod teretom križa, bičevanja i bodlji trnja. Bol je bila neizmjerena, iscrpljenost potpuna, ali pomoć nije tražio iako je padao s nogu. Isto kao što je mogao pretvoriti ono kamenje u pustinji u kruh ali to nije učinio iako je padao s nogu od gladi. Izabrao je uska vrata. Zbog čega nije zvao anđele da mu pomognu? To je jednostavno bila cijena moga grijeha koju je on izabrao platiti iako nije morao. Samo je jedan razlog bio: ljubio me je do kraja.

Franjo čuje glas u crkvi sv. Damjana: Franjo, idi popravi moju Crkvu koja se ruši, koja pada. Franjo sluti u srcu da je Isus pao da bi Crkvu podigao. Čuje da to Krist želi upravo preko njega učiniti. Franjo je mogao odbiti i naći tisuću opravdanih razloga da to ne čini. Ali to nije učinio. Imao je samo jedan razlog to učiniti: molbu voljene osobe nije mogao odbiti. Poslušao je iako nije ni sam znao kako će to učiniti. Jedino što je znao je to da ima srce koje Isusa ljubi.

☞ Gospodine, drama pada se stalno ponavlja u mome životu. Kako je lako pasti, a kako je teško ustati. Ti si to znao. Znao si da je tako teško ustati, a katkada nemoguće. Zato si ušao u svaki moj pad jer si znao da ću Te baš tu najiskrenije i najdublje potražiti i naći. Daj mi milost da ni u jednome mom padu i ni u jednome mom ustajanju ne zaboravim da si Ti tu prisutan. Da ne zaboravim da si Ti pao da bi mene podigao. Kako utješno zvuči Tvoja riječ: Dođite k meni svi vi umorni i opterećeni, svi vi koji niste uspjeli, svi vi koji ste pali i ja ću vas podići...

*Smiluj nam se, Gospodine!
Smiluj se nama!*

*Koja gorko žalbovaše,
blaga majka, dok gledaše
muke Sina premilog.*

Sveta Majko...

*Bol bolova sve to ljući
blaga Mati gledajući
muke slavnog Sina svog.*

Od žalosti...

IV.

Isus na svome križnome putu susreće svoju Majku

Franjo susreće svoju Nebesku Majku u Porcijunkuli
na svome križnome putu

*Klanjamo ti se, Kriste, i blagoslivljamo tebe.
Jer si po svom svetom križu svijet otkupio.*

*U šutnji se susreću dvije ljubavi i dvije boli
koje grijeh okaljao nije. Dva srca koja
se stapaju u jednu bol i jednu ljubav.*

Kad je Isus susreo svoju majku na svome Križnom putu tada joj nije rekao: *Ženo što ja imam s tobom*. Nije joj rekao: *Tko je moja majka i tko su moja braća*. (Mt, 12, 48). Nije joj rekao: *Zašto me tražiš? Zar ne znaš da mi je biti u onome što je Oca mojega?* (usp. Lk 2,49). Nije joj rekao: *Još nije došao moj čas*. (Iv 2, 4). Nije joj to rekao zato što je upravo došao njegov čas i u tome je času majka bila s njim. Njegovu bol mogla je samo ona razumjeti jer je voljela više od drugih. Ovdje se vidi da je ona, ne samo tijelom, nego i srcem, Isusova majka. Prije nego što ga je začela u tijelu, začela ga je u srcu. Kao majka bila je i učenica i slušateljica njegove riječi i vršiteljica Božje volje. Njezino je srce plakalo, ali je i slutilo da je došao najiščekivaniji čas ljudske povijesti: čas otkupljenja. Zato srce nije bilo očajno iako je plakalo. Nisu jedno drugome ništa govorili jer je križ sve govorio. Pustili su da križ govori: *Neka nam bude po tvojoj riječi, Oče nebeski*.

Franjo susreće svoju Nebesku Majku u Porcijunkuli. Došao je Franjin čas da se preda Bogu i u tom je času s njim bila Nebeska Majka. Upravo zbog Majke to mu je mjesto bilo najdraže. Tu je utemeljio svoj red, tu se uvijek iznova vraćao i tu je zaželio i umrijeti.

Znao je i njegovo je srce slutilo da će mu životni križ biti puno lakši ako je s njim na putu Majka. Izabire Nebesku Majku kad se svega drugoga ovozemaljskog oslobodio. Franjo je prepoznao čas Marijina pohođenja i taj čas je obilježio njegov križni put do kraja.

☞ *Marijo, ti si u svome srcu sačuvala anđelove riječi: Ne boj se Marijo! Učenici su pobjegli, ali ti ne bježiš jer si pohranila i čuvala Riječ u svome srcu. Isprosi mi tu milost da i moje srce sluša, čuva i pohranjuje Riječ Božju. Tada i ja neću bježati od svoga križa i samo ću tada, kroz prihvaćenu bol, razumjeti da mi Isus po križu govori da me neizmjerljivo ljubi.*

*Smiluj nam se, Gospodine!
Smiluj se nama!*

*Ah, tko ne bi proplakao,
kad bi Majku ugledao
u tolikoj žalosti?*

Sveta Majko...

*Koji čovjek ne bi plak'o
Majku Božju videć tako
u tjeskobi tolikoj?*

Od žalosti...

V.

**Šimun Cirenac podmeće svoje rame
da pomogne Kristu nositi križ**

Franjo podmeće svoje rame pod Lateransku
baziliku (katedralu svijeta) da se ne sruši

*Klanjamo ti se, Kriste, i blagoslivljamo tebe.
Jer si po svom svetom križu svijet otkupio.*

*Najbolje sebi pomažemo,
pomažući drugima.*

Na prvi se pogled čini kako je Šimun pomogao Isusu nositi križ, ali prava je istina da je Isus taj koji pomaže Šimunu nositi križ koji nije bio tako vidljiv kao Isusov, ali nimalo manje prisutan. Šimun u tom trenutku sigurno nije puno razmišljao osim što je imao neko sažaljenje u sebi prema Isusu i kušao što bolje namjestiti križ na rame da ga manje žulja. Tek će kasnije shvatiti da je taj trenutak obilježio njegov život zauvijek i duboko se zahvaljivati što je imao tu milost darovati svoje rame Spasitelju da se na trenutak na njega osloni. Zauzvrat će dobiti milost da osloni svoj život na Isusovo rame kroz čitavu vječnost.

Franjo je podmetnuo rame pod Crkvu, Zaručnicu Kristovu, koja se rušila. Franjo je darovao svoje rame, a od Krista i preko njegove zaručnice Crkve dobio sve i na Kristovo rame oslonio svoj život. Čini se kako je Franjo taj koji je pomogao Kristovoj Crkvi, a istina je da je Krist preko ramena svoje Crkva, kao Dobri Pastir, ponio Franju na tim ramenima i radosno ga pronio kroz povijest i odnio u vječnost.

☞ Gospodine, kad mi život pruži prigodu da podmetnem rame pod križ suputniku u potrebi, otvori mi oči da u njemu vidim Tebe i da ne umišljam kako ja nešto više činim od onoga što sam dužan učiniti. Pomažući njemu, daj da shvatim da on više pomaže meni. Kad podmetnem svoje rame daj mi da vidim kako moj život počiva na tvome ramenu, ramenu moga Dobrog Pastira.

*Smiluj nam se, Gospodine!
Smiluj se nama!*

*Tko bi mogao bez žalosti,
gledat Majku u gorkosti.
muke s' Sinom trpjeti!*

*Tko protužit neće s čistom,
kada vidi gdje za Kristom
razdire se srce njoj?*

Sveta Majko...

Od žalosti...

VI.

Veronika pruža Isusu rubac

Franjo pruža rubac gubavcu u kojem vidi Isusa

*Klanjamo ti se, Kriste, i blagoslivljamo tebe.
Jer si po svom svetom križu svijet otkupio.*

*Kako prepoznati Gospodinovo
lice koje patnja skriva?*

Bilo je sigurno dosta ljudi koji su suosjećali s Isusom dok je sav izranjen nosio teški križ. Vjerojatno su mislili: tu se više ništa ne može učiniti. Ali se jedna osoba nije mirila s tim da se više ništa ne može učiniti. Vjerovala je da se uvijek može još nešto učiniti. Uzela je rubac i između vojnika hrabro dotrčala k Isusu da svojim srcem ublaži bol njegova srca, da mu kaže da nije sam na tom putu i da mu izvana otare njegovo krvavo i popljuvano lice. Puno je više učinila od onoga što se može samo izvana vidjeti i naslutiti. Ljudi su vidjeli izvana samo rubac ali spoznaju ljubavi u njezinu srcu mogli su samo rijetki naslutiti. Nije se mirila s ustaljenom slikom života; više se ne može ništa učiniti. Jedna od rijetkih koja je imala pravu, istinitu sliku o životu i suživotu i zato je s pravom nazvana Veronika, osoba koja u srcu gaji istinitu sliku o Životu. Isus joj je to samo potvrdio utisnuvši sliku Života na rubac koji mu je pružila. U slici na rupcu ogledala je svoju dušu.

Franjo je mogao mirno i suosjećajno kazati kako je bolest gube neizlječiva i da su ti ljudi osuđeni na smrt u kratkomu vremenu. Tu se ne može više ništa učiniti. Međutim, on se nije mirio s tom pogrešnom slikom o životu.

Poput Veronike spoznao je pravu i istinitu sliku o životu koja glasi: uvijek mogu učiniti nešto za onoga koji trpi i koji je osuđen na smrt i to ću učiniti odmah. U njima ne gleda osobe osuđene na smrt nego Krista patnika komu otire krvavo lice. Koliko je god on pružio gubavcu, gubavac je njemu dao puno više. Bog se ne da darom nadmašiti.

☞ *Gospodine, daj mi milost da nikada ne odustanem u pružanju rupca ljubavi i suosjećanja osobama koje trpe jer u njima trpiš Ti. Bez obzira koliko taj moj rubac bio malen i neznatan i koliko nemoćno izgledao, znak je da je uvijek moguće nešto učiniti, a ono nemoguće prepuštam Tebi.*

*Smiluj nam se, Gospodine!
Smiluj se nama!*

*Radi grijeha puka svoga
vid' Isusa preminuloga
mukam, bičim podložna!*

*Zarad grijeha svoga puka
gleda njega usred muka
i gdje bičem bijen bi.*

Sveta Majko...

Od žalosti...

VII.

Isus pada drugi put pod križem

Franjo pada i valja se u trnju da bi nadvladao kušnje koje su ga napadale

*Klanjamo ti se, Kriste, i blagoslivljamo tebe.
Jer si po svom svetom križu svijet otkupio.*

*Isus je pao drugi put pod križem jer je znao
da ću ja opet pasti i da će me tu naći.*

Kad je Isus pao drugi put pod križem, sigurno je bila prisutna tjelesna kušnja u kojoj tijelo kaže: više ne mogu. Tijelo je bilo do krajnjih granica iscrpljeno; gladno, nenaspavano, izbičevano, krvavo i izudarano. Imao je sto razloga da podlegne kušnji, da odustane i samo prošeta između vojnika jer je vlast i život u Njegovoj ruci. Mogao je otići, ali to nije učinio. Imao je jedan razlog da ne odustane: znao je da nitko i nikada ne može izbrisati moje grijeha, nego samo njegova žrtva na križu i to na križu koji će morati sam donijeti na Golgotu. Zato je ustao. Mogu li shvatiti veličinu te ljubavi? Tijelo se protivi ali krotko i ponizno srce Isusovo me ljubi i zbog mene ponovno ustaje i podiže križ da nastavi put. Duh je pobijedio tijelo.

Franjino se tijelo, koje on naziva brat magarac, stalno protivilo zovu njegova srca koje je sve više težilo sjedinjenju sa srcem Kristovim. Osim svih tjelesnih bolesti koje je imao (njih oko trideset) mučile su ga i tjelesne napasti. Zbog toga se bacao i u trnje da ga ta bol ponovno podigne iz njegova pada kako bi mogao nastaviti put za svojim Spasiteljem.

☞ Gospodine, pouči me da svaki moj pad i neuspjeh nije samo neuspjeh, nego je samo jedna nova prigoda da susretnem Tebe. Kad padnem pod težinom svoga križa i Ti me podigneš, znam da mi tada nećeš prigovoriti za moj pad nego ćeš me s ljubavlju podići i poslati da i ja podižem druge.

*Smiluj nam se, Gospodine!
Smiluj se nama!*

*Gledaj sina preljubljena
umirući zapuštena
dok duh sveti izdahnu!*

Sveta Majko...

*Gleda svoga milog Sina,
ostavljena sred gorčina,
gdje se s dušom podijeli.*

Od žalosti...

Donatus the Donatus

connected to

Catholic Donatus

Donatus the Donatus

Catholic Donatus

Donatus the Donatus

VIII.

Isus tješi jeruzalemske žene

Franjo, nakon dobivenih stigmi, tješi brata Leona

*Klanjamo ti se, Kriste, i blagoslivljamo tebe.
Jer si po svom svetom križu svijet otkupio.*

*Utjeha. Nema veće utjehe za čovjeka od ove:
Ja te svojim križem i svojom smrću na križu
odriješujem i otkupljujem od svih tvojih grijeha.
Idi i ne griješi više!*

Može se lako steći dojam kako je Isus taj koga ovdje treba tješiti i za kojim treba plakati jer se strašno muči nepravedno osuđen. A on sam kaže da puno više treba žaliti one koji iz svoje udobne palače nepravedno osuđuju nevina nego one koji trpe nepravednu osudu. Puno više treba žaliti onoga koji drži bič u ruci i nepravedno bičuje nevinoga, nego onoga koji trpi udarce biča. Puno više treba žaliti one koji su moćno držali čekić i čavle u svojoj ruci i probadali ruku nevinoga, nego onoga koji ponizno i strpljivo trpi tu strašnu bol razapinjanja... Puno više treba žaliti Kajina nego Abela. Puno se više trebamo bojati onoga koji može ubiti našu dušu, nego onoga koji može raniti i ubiti naše tijelo. Ne znamo jesu li žene shvatile da nije dovoljno sažalijevati i imati sućuti za Kristove rane. Puno više od toga treba ponizno činiti ono što je on činio i ljubiti kao što je on ljubio.

Znakovito je vidjeti kada Franjo tješi svoga brata Leona i piše mu blagoslov. Tješi ga onda kad je na svojim rukama imao stigme, rane i bol ali i radost i ljubav u srcu. Izvana tijelo trpi, ali srce u ljubavi raste. Može pružiti utjehu i utješiti samo onaj tko je i sam utješen unatoč ranama života.

☞ Gospodine, sva je moja utjeha u tebi. Znam da mogu tješiti druge samo tamo gdje si Ti utješio mene. Daj mi milost da ne plačem nad sobom, svojim križevima i ranama nego nad svojim grijesima i da ne tražim za sebe utjehu, nego da tješim druge i ljubim kao što si ti ljubio. Snaga moje utjehe je u ljubavi jer si Ti Ljubav.

*Smiluj nam se, Gospodine!
Smiluj se nama!*

*Čin' da plamen srca moga
ljub' Isusa, sina tvoga,
da mu budem ugodan.*

*Vrelo milja, slatka Mati,
bol mi gorku osjećati
daj, da s tobom procvilim.*

Sveta Majko...

Od žalosti...

IX.

Isus pada treći put pod križem

Franjo je na poseban način osjetio svoj pad pod križem kada su braća odbila prihvatiti Prvo pravilo

*Klanjamo ti se, Kriste, i blagoslivljamo tebe.
Jer si po svom svetom križu svijet otkupio.*

*Isus pada treći put i četvrti put i peti put i...
svaki put kad ja padam pod težinom grijeha ne
bi li ga barem tada prepoznao i dopustio mu
da me podigne.*

Svi znamo da je križ težak, ali nas život uvjeri da je katkada i pretežak i da nadilazi naše snage. Zato Isus nije slučajno pao treći put. Za njega je kao čovjeka jednostavno bilo preteško i nadilazilo je snagu njegova tijela. Pao je te su ljudi, koji su ga promatrali, vjerovali da se više neće moći ustati jer tijelo ima svoje, tako bolno vidljive i opipljive, granice. Ali duh podiže tijelo i kad je nemoćno. Nije slučajno pao treći put i više puta jer je to njegov način da dođe do mene ranjenoga kad me život baci na pod i da mi svojim padom i ustajanjem kaže da je moguće ustati bez obzira koliko se to činilo nemogućim i nedostižnim. Bez obzira što svi drugi mislili i digli ruke od mene, moguće je ustati. Da nije pao do mene sav iznemogao i okrvavljen i izranjen, zar bih mu vjerovao da je moguće ustati? Bez njegovih padova i njegovih ustajanja, njegova riječ ne bi imala vlasti nada mnom. On je to znao i zato je to učinio i pretrpio toliku bol jer me je do kraja ljubio. Zato moj pad nije samo pad nego i životna prigoda da Isusa susretnem licem u lice.

Franjo je na poseban način osjetio svoj pad pod križem kad je svojoj braći ponudio Pravilo života temeljeno isključivo na Evanđelju i koje je on doslovno živio. Sav je radostan pružio Pravilo, ali ga braća nisu razumjela i prihvatila jer tijelo ima svoje granice tako bolno vidljive i opipljive.

Tijelo se jako pobunilo protiv onoga što je Franjo tražio i Franjo je tu doživio jedan bolni pad jer ga braća nisu bila u stanju slijediti. Duh je jak, ali je tijelo slabo.

☞ Gospodine, računaš s mojim padovima ali i s mojom vjerom i znanjem da me samo Ti možeš ustati. Sam padam ali se sam ne mogu podići. Za ustajanje mi trebaš Ti. Nisi slučajno više puta pao jer si znao da ćeš me u padu više puta zateći. Hvala Ti što si prema meni tako blag i milosrdan i što mi ne prigovaraš što sam opet i opet pao. Hvala Ti što me učiš bezuvjetno ljubiti.

*Smiluj nam se, Gospodine!
Smiluj se nama!*

*Tvoga Sina izranjena
za me gorko izmučena,
muke sa mnom razdijeli!*

Sveta Majko...

*Neka ljubav srca moga
gori svedž za Krista Boga,
da mu u svem omilim.*

Od žalosti...

X.

Isusa svlače prije razapinjanja i smrti

Franjo posve gol pred Porcijunkulom želi
umrijeti u potpunom siromaštvu

*Klanjamo ti se, Kriste, i blagoslivljamo tebe.
Jer si po svom svetom križu svijet otkupio.*

Isus je dopustio da s njega svuku odjeću da bi mene grešnika zaodjenuo haljinom svoga milosrđa i svoje ljubavi.

Isusu su posve skinuli odjeću da bi ga gola razapeli. S njega su skinuli sve što pripada ovom svijetu. Skinuli su odjeću s njegova tijela ali nisu mogli skinuti ljubav i rane koje govore koliko me ljubi. Nije pohlepa bacila samo kocku za Kristovu odjeću, nego je bacila i sjenu na oči koje više nisu bile u stanju primijetiti da ispod te odjeće, za koju bacaju kocku, kuca srce koje i njih ljubi iako ga razapinju. Pohlepa uvijek zasljepljuje. Isusova je haljina bila natopljena krvlju i oni koji su je dobili kockom, vjerujem da tu krv nikada nisu mogli sprati. Ona je uvijek iznova progovarala jer je otkupiteljska. Ali ne da bi ih sudila, nego da bi ih pozivala na ljubav i praštanje. Jesu li imali milost tišine da uho njihova srca čuje taj glas okrvavljene haljine koja je obavijala njihovo tijelo? Ta je krv budila savjest u njihovu srcu, ali i utjehu: *Nisam došao suditi nego spasiti!* (usp. Iv 12, 47). Uvjeren sam da je onaj, tko je ustrajao nositi tu haljinu, bio spašen, iako su mu ruke bile okrvavljene. Kocka nije slučajno na njega pala. To je Isus: prašta i otkupljuje i onoga koji mu otima haljinu i razapinje ga.

Kad je Franjo osjetio da mu se približava smrtni čas, zatražio je od braće da ga iznesu iz Porcijunkule i da ga posve gola stave na zemlju. Želio je biti do kraja gol i siromašan. Ništa ne imati što bi njemu pripadalo. Ništa nije smjelo biti na njemu što bi pripadalo ovome svijetu i što bi ga razdvajalo od Isusa.

Gol je došao na svijet i gol se vraća u dom Oca nebeskoga. Dosljedno nasljeđujući svoga Učitelja, živio je siromaštvo i nutarnje i vanjsko. Sve je svoje zasluge pripisivao Bogu, a za sebe je uzimao samo svoje grijehе nazivajući se najvećim grešnikom i najvećim prosjakom Božjeg milosrđa.

☞ *Gospodine, daj mi milost nenavezanosti na zemaljske stvari. Molim Te za mudrost da moje srce konačno shvati da je najdragocjenija haljina ona koju ljudi s mene ne mogu skinuti. Neka se moje srce ne uznemiruje kad mi ljudi oduzimaju haljine koje pripadaju ovome svijetu. Stvari i haljine ovoga svijeta mogu mi oduzeti, ali ljubav prema Tebi ne mogu. Hvala Ti što si me naučio vrijednosti neprolaznih stvari. Nauči me da ja pripadam Tebi, a odjeća na meni, ovome svijetu.*

*Smiluj nam se, Gospodine!
Smiluj se nama!*

*Čin' da s tobom goriko cvilim
za Isusom dragim, milim
dokle budem živjeti!*

Sveta Majko...

*Rane drage, Majko sveta,
Spasa za me razapeta,
tisni usred srca mog.*

Od žalosti...

XI.

Isusa razapinju na križ

Franjo prima stigme

*Klanjamo ti se, Kriste, i blagoslivljamo tebe.
Jer si po svom svetom križu svijet otkupio.*

*Samo u mjeri u kojoj smo spremni
prihvatiti bol, u toj mjeri
spremni primiti i dati ljubav.*

Isusa je strašno boljelo kad su mu čavlima probadali ruke i noge, ali ga još dublje boli moja šutnja na njegovo pitanje: *Ljubiš li me?* (Iv 21, 16). Prava ljubav mora boljeti. Što je ljubav veća, bol se dublje osjeća. Samo onaj koji zna trpjeti taj zna ljubiti. Zato je Kristova žrtva i bol na križu veća od bilo koje druge žrtve ljudi koji su također raspeti na križ. Ljubav je ta koja pravi razliku u doživljaju žrtve i boli. Ali prava ljubav je uvijek veća od boli i nadilazi ju pa joj ni bol ne može ništa. Isus ni jednom riječju nije prigovorio vojnicima što mu to čine. Ni jednom riječju nije zaplakao nad sobom, mrmljao, bunio se ili vikao kako je to nepravda... Jedino što je u tome trenutku bilo u njegovu srcu i na njegovim usnama prisutno jest: bol, ljubav i praštanje. Ljubav je veća i jača od boli i samo ona može do kraja oprostiti.

Franjo je mistično pronikao i najbliže se približio Kristovoj žrtvi na križu i zato je molio Isusa samo dvije stvari: da osjeti bol koju je Krist osjećao na križu i u isto vrijeme da osjeti ljubav s kojom je ljubio na križu. Uz praštanje samo su te dvije stvarnosti i bile prisutne na križu. Krist mu je molitvu uslišao i Franjo zadobiva stigme, rane i ljubav svoga Spasitelja. Iako je Franjino tijelo patilo i savijalo se od boli rana, srce mu je gorjelo od radosti i ljubavi. Tako je gorjelo i toliko je svjetla oko njega bilo da su okolni pastiri mislili da se već razdanilo i puštali su svoja stada na pašu.

☞ *Gospodine, znam da svakim novim grijehom zabadam novi čavao u Tvoje ruke i noge. Znam i to da mi zbog toga nikada nećeš prigovoriti što sam to učinio. Samo ćeš me pitati: *Ljubiš li me?* Pitat ćeš me onoliko puta koliko sam puta svojim grijehom zabio čavao u Tvoje ruke. Znam da obično moje kajanje nije dovoljno jer ono stvara tjeskobu, obeshrabrenost i očaj. Ali uz Tebe, Isuse, moje se kajanje pretvara u radosnu bol. Moj najsnažniji i najdublji izričaj kajanja s pokajničkim suzama u očima, može se sažeti u odgovor Tebi: *Da, Gospodine, Ti znaš da Te volim!* (Iv 21, 16).*

*Smiluj nam se, Gospodine!
Smiluj se nama!*

*O preslavna svih djeвица,
gorke suze, tvoga lica
nek me čine plakati!*

*Neka dođu i na mene
patnje za me podnesene
Sina tvoga ranjenog.*

Sveta Majko...

Od žalosti...

BENE VENIAT SOROR MEA MORSE

XII.

Isus umre na križu

Franjo prihvaća smrt riječima:
Dobro mi došla sestrice smrti!

*Klanjamo ti se, Kriste, i blagoslivljamo tebe.
Jer si po svom svetom križu svijet otkupio.*

*Želim biti još jedno pšenično zrno koje će
umrijeti u Kristovoj brazdi i u brazdi
njegove Crkve.*

Od tri križa na Golgoti samo je jedan bio otkupiteljski: onaj na kojem je Isus umro. Križ otkupljuje samo ako se na njemu umire kao što je to Krist učinio. Svaki drugi križ slama, troši i umara. Nije dovoljan križ sam po sebi, nego samo ako se nosi i na njemu umire kao što je to Krist činio. Samo križ koji se prihvaća, otkupljuje. Nećemo moći na kraju svoga životnoga križnog puta na ispravan način umrijeti, ako nismo u svakom danu umirali sami sebi kao što je zrno pšenice umrlo da bi donijelo život. Na ovoj postaji Kristova prispodoba o pšeničnom zrnu, koje umire, dobiva životno tumačenje. U tu se sliku i prispodobu skrio smisao Kristova i moga života i poslanja. Zato bih htio ne ljubiti svoj, nego Kristov život u sebi.

Kad je Franjo umirao činio je to pjevajući psalme i pohvale Bogu. Pjevao je: *Dobro mi došla sestrice smrti*. Poput svoga Učitelja, u svom je srcu osjećao samo ljubav i praštanje. Iako ga je tijelo strašno boljelo, ljubav prema Učitelju i radost skora susreta s njim u vječnosti ispunjala ga je neopisivom radošću. Franjo se u smrti sjedinio s Kristom. Svoju tjelesnu bol kao i samu smrt smatrao je blagom koje ga povezuje s Kristom. Naučio je svoju bol posvetiti.

☞ Svijet upada u tamu kada Sin Božji umire. Zemlja se tresce. Gospodine, svaki put kada Ti u mom srcu umireš, ja upadam u tamu i ne vidim puta. Svaki put kada u meni umireš, moje se srce tresce od straha jer je moj život bez Tebe, bez Tvoje ljubavi, život u strahu i drhtanju. Pomozi mi da Te prepoznam i u svojim časovima tame i nevolje. Ne daj da tama i strah prekriju Tvoje lice pred mojim očima. Pokaži mi svoje spasenje.

*Smiluj nam se, Gospodine!
Smiluj se nama!*

*Čin' me ranam' izraniti
čini križem opojiti,
još i krvlju Sinovom!*

*Daj mi s tobom suze livat,
Raspetoga oplakivat,
dok na svijetu budem ja.*

Sveta Majko...

Od žalosti...

XIII.

Isus skinut s križa i predan majci u krilo

Franjo je u svojoj smrti, u Porcijunkuli, predan u krilo Nebeske Majke, Gospe od Anđela

*Klanjamo ti se, Kriste, i blagoslivljamo tebe.
Jer si po svom svetom križu svijet otkupio.*

*U Majčinu krilu ne bojim se ni života ni smrti.
Po njezinim rukama želim svoj život i svoju smrt
predati Isusu.*

Kad se Isus rodio predan je majci u krilo i sad kad je umro također je predan majci u krilo. Isus svoje tijelo i svoje emocije ne može odvojiti od Marije. Zato je Isusova tjelesna i emocionalna bol na križu jednaka Marijinoj jer od nje baštini tijelo. Razlika je samo u dubini i visini božanske ljubavi i boli kojom je Krist ljubio. Ni jednom riječju nije osudila ili prigovorila onima koji su to učinili. U njezinu srcu kao i u srcu njezina Sina bila je samo ljubav, bol i praštanje. I u Betlehemu i na Golgoti Marija podjednako izriče svoj: Neka mi bude. Prvi put u radosti a drugi put u boli ali s jednakim predanjem i povjerenjem. Tako je i njezina radost i njezina bol utkana u otkupljenje moga grijeha.

Franjo je zaželio umrijeti i umro je u Porcijunkuli jer je bio posve navezan na ljubav Nebeske Majke. Živio je u njezinoj blizini i u njezinu duhovnome naručju. Uvijek joj se iznova radostan vraćao i na kraju života je zaželio također i umrijeti u majčinu naručju, u naručju Gospe okružene anđelima. Njegovo je tijelo (mimo njegove volje) kasnije odneseno u novosagrađenu baziliku, ali je njegovo srce ostalo trajno uz Porcijunkulu u blizini njegove i naše Nebeske Majke, Gospe od Anđela.

☞ Gospodine, hvala Ti što si nam ostavio Mariju za Majku. Njezina blizina ispunja moje srce radošću i rastjeruje svaki strah. Njezino krilo ublažava svaku moju bol. Znam da će me ona čvrsto držati za ruku i provesti me kroz ovu suznu dolinu smrti. Znam da će me preko moje Golgote dovesti do izvora spasenja koje teče kao *Rijeke žive vode* (Iv 7, 38) iz Tvoga probodena srca, Isuse, na križu za me raspeti.

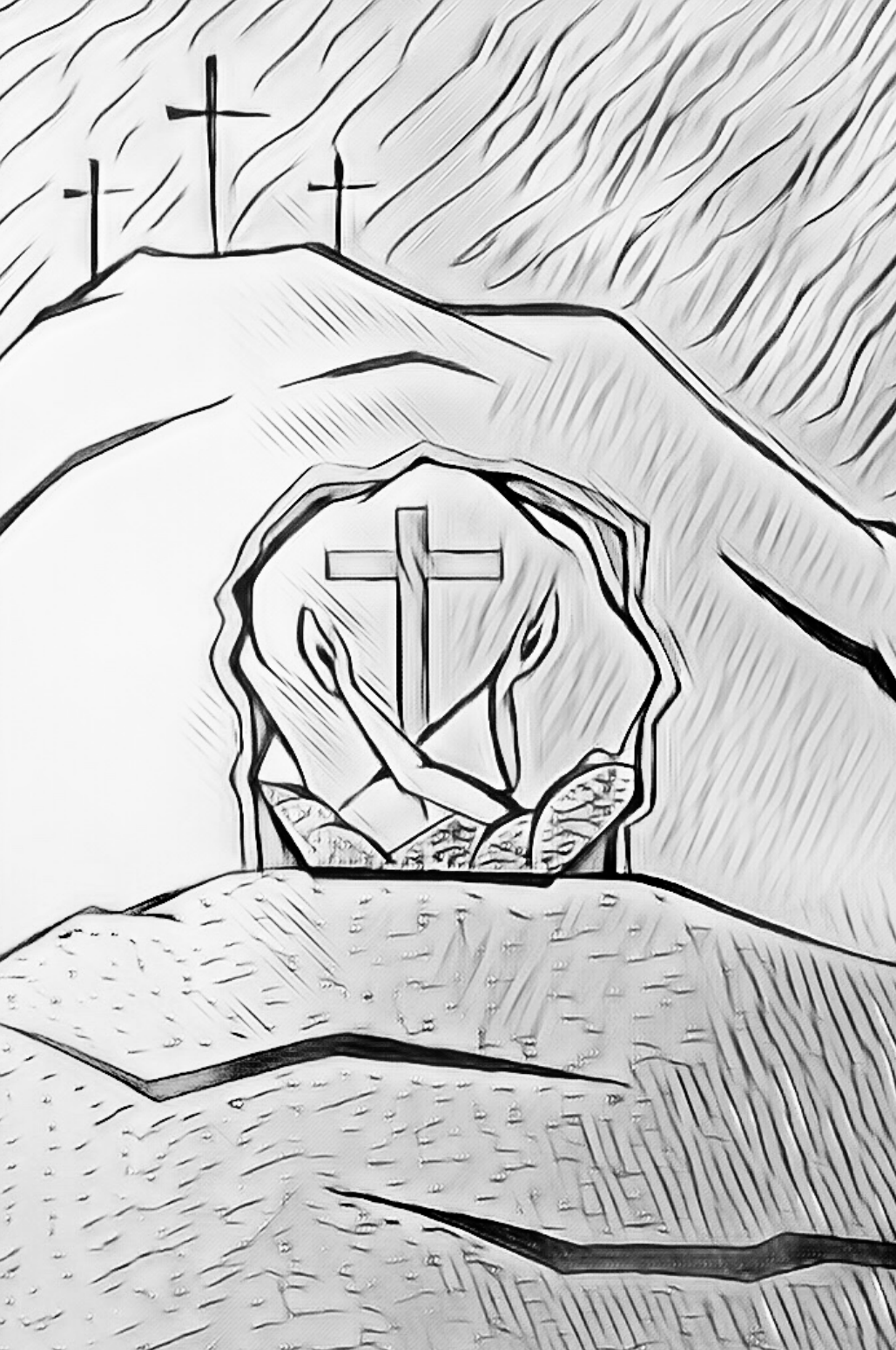
*Smiluj nam se, Gospodine!
Smiluj se nama!*

*Da ne budem ognjem spaljen,
već po Tebi, Djevo, branjen
na dan suda strašnoga!*

*U tvom društvu uz križ stati,
s tobom jade jadovati
želja mi je jedina.*

Sveta Majko...

Od žalosti...

XIV.

Isus i Franjo posve sjedinjeni u smrti

*Klanjamo ti se, Kriste, i blagoslivljamo tebe.
Jer si po svom svetom križu svijet otkupio.*

*Kad pohranim sebe i svoj život u Kristovo srce,
tada mi neće biti važni mramorni spomenici
na prolaznim grobovima.*

Lisice imaju jazbine, ptice nebeske gnijezda, a Sin Čovječji nema gdje bi glavu naslonio. (Mt 8, 20). Ni za života ni za smrti. Nije imao ni svoj grob nego mu je dobri Josip iz Arimateje posudio svoj. Čini se kako je Josip darovao Isusu svoj grob, međutim Isus je taj koji daruje Josipu „grob“ svoga probodena srca u koji će pokopati svu svoju farizejsku oholost i svaki svoj grijeh da bi zadobio novi život u duhu istine i ljubavi. Iako je Josipovo srce bilo tužno i žalosno za Isusom, njegovo je otkupljeno srce neuhvatljivo slutilo da to nije kraj nego posve novi početak. U isto je vrijeme plakalo i igralo od radosti jer je otkupljeno i svjesno da je ljubav jača i od smrti, da svi naši ljudski grobovi prolaze, a samo ljubav vječno ostaje. Za tri dana unajmljena groba zadobio je život vječni. Njegov razum nije ništa znao o uskrsnuću, ali je srce znalo i slutilo.

Franjo također nije imao svoj grob za ukop. Ne samo da nije o tome brinuo za svoga života nego nije o tome ni razmišljao. Jednostavno je svoj život po Marijinim rukama neprestano sahranjivao u Isusovo srce, umirao sebi da bi Isusu živio. Tako je bilo za života tako i za smrti. Razapeo je svoje tijelo i dopustio da Krist svojim stigmama zagrlji njegove stigme u tuđem, prolaznom grobu. I u životu i u smrti želio je biti sjedinjen s Kristom.

☞ Gospodine, mrak groba koji iznutra zaudara ispunja me strahom koji samo Ti možeš otkloniti. Grobni kamen pritišće me i ne da mi živjeti. Samo ga Ti ukloniti možeš. Unišao si u tamu groba jer si unišao u moje srce i upoznao strahove i misli moje. Dok sjedim pokraj Tvoga groba i razmišljam o Tvome uskrsnuću i ljubavi s kojom me ljubiš, pitam se hoću li od toga trenutka biti isti kao jučer ili će Tvoje srce moj strah u ljubav preobraziti?

*Smiluj nam se, Gospodine!
Smiluj se nama!*

*Kada umre tijelo moje,
onda duša slavi tvoje
nek s' napoji zauvijek!*

Sveta Majko...

*Kada dođu smrtni časi,
Kriste Bože, nek me spasi
Majke tvoje zagovor.*

*Kad mi zemlja tijelo primi,
dušu onda uzmi ti mi
u nebeski blažen dvor.*

Od žalosti...

Završna molitva

*Svevišnji, slavni Bože,
rasvijetli tamu moga srca.*

*Daj mi pravu vjeru,
čvrstu nadu, savršenu ljubav;
mudrost i spoznaju, o Gospodine,
da izvršim tvoju svetu i istinsku volju!*

*Gospodine, molim te, neka vatrena i preslatka
sila tvoje ljubavi prožme moj um i moje srce i
neka ga odijeli od svega, što je pod nebom,
da umrem od ljubavi ljubeći tebe, koji si se
udostojao umrijeti od ljubavi ljubeći mene.*

*Sveta Bogorodice, slatka i dražesna,
moli za nas Kralja u smrt predana, Sina svoga,
preslatkoga Gospodina našega Isusa Krista,
da nam on oprosti naše grijeha po svojoj
blagosti i snazi presvetoga utjelovljenja
i svoje pregorke muke. Amen.*

(molitve sv. Franje)

Postaje Križnoga puta su tradicionalna franjevačka pobožnost. Zato Križni put ima posebno značenje za franjevce. Pobožnost je vrlo stara i potječe iz Jeruzalema još iz vremena prve Crkve. Zahvaljujući franjevcima, prve postaje Križnoga puta u Europi se počinju graditi tijekom 15. i 16. stoljeća. U 16. stoljeću papa Inocent XI. dao je franjevcima pravo postavljanja postaja Križnoga puta samo u franjevačkim crkvama. Godine 1731., papa Klement XII. proširio je to pravo na sve crkve, uz uvjet da postaje Križnoga puta postave franjevci, uz suglasnost mjesnog biskupa. U isto vrijeme broj postaja Križnoga puta utvrđen je na četrnaest. Tek je blaženi Pio IX. 1862. godine, opunomoćio biskupe da mogu sami uspostavljati postaje Križnoga puta na području svojih biskupija.

Među franjevcima, u promicanju Križnoga puta, najviše se isticao sv. Leonard Portomauricijski. Njega možemo smatrati osnivačem Križnoga puta u obliku u kojem postoji zadnja tri stoljeća. Za života je osmislio i blagoslovio više od 570 postaja Križnoga puta i napisao više razmatranja za tu pobožnost. Po nalogu pape Benedikta XIV. napravio je 1750. godine Križni put u rimskom Koloseju, mjestu posvećenom krvlju stotina svetih mučenika iz prvih kršćanskih vremena. Upravo na tom mjestu, na Veliki petak, još od Pavla VI., papa predvodi pobožnost Križnog puta svake godine.

Crkva vjeruje da svatko, tko aktivno sudjeluje u pobožnosti Križnoga puta, dobiva brojne milosti i potpun oprost grijeha, ako se taj dan ispovijedi i pričesti i izmoli molitvu na nakanu Svetoga oca.

Možda se nitko nije toliko približio Kristovu križu kao sv. Franjo. Na Kristovu muku i smrt, Franjo je odgovorio s velikom ljubavlju i u toj je ljubavi ostao odan sve do smrti. Tražio je od Isusa da iskusi i ljubav i fizičku bol njegovih rana da bi produbio svoju blisku povezanost s Isusom i sjedinio se s njim u patnji i ljubavi križa. Isus mu ispunja molitvu i prvi je u povijesti Crkve primio stigme na svome tijelu.

Benedikt XVI. je u katehezi na općoj audijenciji 3. III. 2010., razlažući Bonaventurine spise o sv. Franji, istaknuo: "Bitna točka je ova: *Franjo je alter Christus*, čovjek koji je strastveno tražio Krista. U ljubavi koja potiče na nasljedovanje, on se iznutra Njemu suobličavao." Upravo iz tih razloga osmislili smo ove postaje Križnoga puta tako da na svakoj postaji dominira prizor Kristove muke, a ispod tog paralelni prizor iz života sv. Franje koji je povezan s tim činom Kristove muke.

Križne postaje postavili smo u korizmi 2018. godine u novicijatskom vrtu na Humcu. Idejno rješenje ovih postaja osmislili su novak fra Ivan Tomić i odgojitelj novaka fra Stanko Mabić. Skice i crteže napravio je fra Ivan Tomić a u kamen uklesao kamenoklesar g. Ante Milićević. Najveći dio truda i rada u postavljanje ovih postaja u novicijatskom vrtu uložili su novaci; generacija novaka 2017./2018. Ovaj Križni put, kao i ova knjižica meditacija, dar je našega humačkog novicijata franjevačkoj obitelji.

Na kraju od srca zahvaljujemo svim našim dobročiniteljima koji su omogućili postavljanje ovih postaja. Dobročinitelji su isključivo dobri i nesebični fratri naše Provincije, a na poseban način ističemo fratre koji djeluju pastoralno u našim misijama u Švicarskoj. Bez njihove dobrote i darežljivosti ovaj projekt ne bi ugledao svjetlo dana. *Gospodin će im uzvratiti o uskrsnuću pravednih.* (usp. Lk 14,14).

fra Stanko Mabić

